

Foredrag i Grønlands radio d. 5. februar 1960 i anledning af målsætningsdiskussionen.

Vil Grønland blive overbefolket?

=====

Det er blevet besluttet, at der her i radioen skal udsendes en række foredrag om problemerne i nutidens og fremtidens Grønland, om Grønlands øjeblikkelige stilling og om udviklingens mål og muligheder. Disse foredrag skal, som vi allerede har hørt, danne optakten til en almindelig meningsudveksling om den kurs der i fremtiden skal styres og om de planer, der skal lægges. Selv om der ved landsrådssamlingen i sommer vel mest blev tænkt på den politiske udvikling, da den såkaldte målsætningsudtalelse blev fremsat, så dækker dette - lidt højtidelige - ord, "målsætning" dog i virkeligheden over en lang række, til dels indviklede og uoverskuelige problemer i forbindelse med Grønlands udvikling i de kommende år og denne udviklings materielle og kulturelle mål. - Hvor langt kan vi komme, hvad vej skal vi, hvilke muligheder har vi og hvorledes kan vi bedst udnytte disse muligheder til hele befolkningens gavn.

Alt dette vil De få en hel del at høre om i de kommende indlæg, men der vil dog antagelig være eet bestemt tema, som vil komme igen og igen, næsten lige meget hvad man så ellers beskæftiger sig med angående Grønlands fremtid. Det er spørgsmålet om befolkningstilvæksten i Grønland. Grønlands befolkning vokser idag med en hastighed, der er næsten uden sidestykke i resten af verden. Når vi prøver at lægge planer for fremtidens Grønland er det klart, at dette faktum nødvendigvis må komme til at indtage en meget central stilling i vore overvejelser. For at tage det aller enkleste: Hvormange huse

skal der bygges, hvor store skoler skal der til, hvormange mennesker kan skaffe sig et udkomme her i landet og ved hvilke erhverv, hvad skal der til af produktionsmidler, hvor mange og hvor store sygehuse behøver vi, hvor megen administration, politi og retsvæsen, hvormange handelsfolk, håndværkere, ingeniører, sundhedsfolk o.s.v., o.s.v. skal der til, hvor hurtigt kan det skaffes, kan det overhovedet skaffes og hvordan kan det skaffes?

Nå, alt dette er det heldigvis ikke min opgave at svare på. Jeg skal blot i det følgende prøve at fortælle lidt om dette - skal vi kalde det "overbefolkningsproblem" - i Grønland.

Måske vil det lette forståelsen af dette spørgsmål, hvis vi begynder med at kaste et blik omkring i verden uden for Grønland. - Folk, der har studeret menneskehedens historie, mener at der for ca. 2.000 år siden - d.v.s. omkring tidspunktet for Kristi fødsel - levede ialt en, to til trehundrede millioner mennesker i verden, og det var meget lidt i forhold til det antal der findes idag. Den befolkning der levede dengang voksede kun meget langsomt, således at der ca. 1.500 år senere kun var blevet omkring dobbelt så mange. Men for et par hundrede år siden begyndte verdensbefolkningen at vokse stærkere og stærkere, og tilvæksten er i vore dage så stor, at det nu ikke mere varer 1.500 år at fordoble antallet af mennesker på jorden, men kun 50 år. Hver time forøges jordens befolkning med knapt 5.000 mennesker. Det er klart, at der må være en grænse for, hvor mange mennesker der er plads til på denne jord, og man er derfor begyndt at spekulere på, hvornår vi vil nå denne grænse. Hvor megen føde kan jorden frembringe, hvormed jern, kul, olie og alle de andre ting vi behøver, kan der skaffes og hvornår vil jordens råstoffer slippe op, for det er klart, at mængderne ikke er ubegrænsede. Eller på den anden side; vil jordens befolkning blive ved med at vokse, eller vil der komme en tid, hvor antallet af mennesker bliver nogenlunde konstant. Vil befolkningstilvæksten i så fald standse af sig selv, eller bør vi gribe ind og prøve at standse den i tide og hvad kan vi da stille op med problemet? Dette kan uden overdrivelse beteg-

nes som et af de vigtigste spørgsmål, menneskene nogensinde har stået overfor. Inden vi prøver at besvare disse spørgsmål, som jo altså også må stilles i Grønland, vil vi gøre to ting. For det første vil vi se på årsagerne til denne vældige vækst af menneskeheden. For at kunne behandle en sygdom, hvis man tør kalde det sådan, må man jo naturligvis kende sygdommens årsag. Og for det andet vil vi se på, hvilke følger en sådan voldsom befolkningstilvækst kan få, og faktisk nu får i mange lande, med hensyn til landets fremgang og velfærd.

Det første spørgsmål kan let besvares. Den største og vigtigste årsag til menneskehedens voldsomme vækst gennem de sidste 100 år er lægevidenskabens fremskridt. For blot et par hundrede år siden døde der hvert eneste år mange millioner mennesker verden over af kopper. På Hans Egedes tid, i 1733 og 34 døde henved halvdelen af Midtgrønlands befolkning af denne sygdom. Men efter at den engelske læge Edvard Jenner i 1798 havde opfundet koppevaccinationen, blev denne efterhånden indført i mange lande, hvoriblandt Grønland for øvrigt var et af de første, og nu om dage ser man kun sjældent og kun i mere afsides egne større koppeepidemier, og det er nu kun få mennesker, der dør af denne sygdom. Med andre midler har man bekæmpet udbredte og farlige sygdomme som f. eks. malaria og gul feber og tuberkulose, og ved at skaffe store dele af jordens befolkning adgang til rent drikkevand har man nedkæmpet sygdomme som tyfus og kolera. Der kunne nævnes mange andre eksempler, men det være tilstrækkeligt at sige, at ved indførelse af moderne hygiejne, nye lægemidler og vaccinationer mod en række farlige sygdomme, har man nedsat antallet af årlige dødsfald i verden til en brøkdel af hvad det var tidligere. Men da der i det store hele fødes lige så mange børn i forhold til befolkningstallet, som der tidligere blev født, er det klart, at verdens befolkning nu vokser stærkere og stærkere.

Det er særlig i de såkaldte underudviklede områder, at befolkningstilvæksten er blevet stor. I disse områder levede befolkningen for blot få generationer siden et primitivt og mere eller mindre isoleret liv og fremskridtene vandt kun langsomt indpas. Sult, sygdom, ulykker og uvidenhed holdt disse befolkninger

nede på en nogenlunde konstant størrelse. Men efter den første, og særlig efter den anden verdenskrig, da de tekniske og lægevidenskabelige fremskridt for alvor tog fart, har også disse befolkninger fået andel deri. Det er forholdsvis billigt at bekæmpe de store smitsomme sygdomme og de lande, der ikke selv havde råd til at betale for det, fik hjælp fra de rige lande i den vestlige verden. Resultatet har været at dødeligheden i løbet af få år er faldet umådeligt, men befolkningerne har ligesom ikke haft tid til at indstille sig på de nye tilstande og de bliver ved med at føde lige så mange børn, som de altid har gjort, og derfor stiger deres tal med lynets fart.

Men den hurtigt voksende befolkning skal bruge stadig mere føde, flere boliger, flere veje, flere skoler, flere sygehuse, flere fabrikker og redskaber, flere uddannede teknikere, lærere, administrationsfolk, læger, sygeplejersker og alle mulige andre specialuddannede folk. Kort sagt mere af al ting. For at kunne skaffe alt dette må der tjenes penge og det vil sige, at der må skabes en organiseret produktion hvilket kræver tekniske anlæg, fabrikker, kraftværker, maskiner, landbrugsredskaber, skoler, læreanstalter, og meget andet. Men samtidig skal den stadig voksende menneskemængde have mad og boliger og klæder og medicin og børnene skal opdrages og lære noget for at være rustet til at gå fremtiden og fremskridtet i møde. Imidlertid sker der så meget let det, at når alle disse primitive fornødenheder er dækket, så er der ingen penge tilovers til udbygningen af erhvervsmulighederne, som dog er det eneste, der i det lange løb kan forbedre befolkningens materielle kår og landets økonomi. Resultatet af dette er, at hvis befolkningen vokser så hurtigt, at der ikke bliver penge nok tilovers til opbygningen af det nye industrialiserede og konkurrencedygtige samfund, så bliver landets økonomiske situation og dermed befolkningens livsvilkår efterhånden dårligere i stedet for bedre.

Som et talende eksempel kan vi betragte Ægyptens situation. Ægypten er et underudviklet område og dets befolkning er i meget hastig vækst. For at skaffe føde til alle disse mennesker, har man planlagt at bygge en dæmning tværs over den vældige nildal

og derved gøre umådelige områder af ørken frugtbar. Men det tager naturligvis nogle år at gennemføre et så stort in- geniørprojekt og i den tid er der blevet så mange flere men- nesker i Ægypten, at den økonomiske situation når dæmningen er færdig, vil være lige så dårlig som nu, og befolkningens leve- fod vil ikke være forbedret alligevel. Og så kan bygningen af denne Assuandæmning endda kun gennemføres ved hjælp af frem- met kapital og arbejdskraft.

Man har naturligvis spekuleret meget på, om man ikke kunne gøre noget for at nedsætte befolkningstilvæksten i verden så meget, at udviklingen kunne nå at følge med, og mange forskel- lige forslag har været fremsat. Jeg skal ikke her gennemgå dem alle, men blot drage den nedslående konklusion, at vi tvinges til at se i øjnene, at vi ikke med noget middel vi i øjeblikket disponerer over, vil være i stand til at nedsætte verdens be- folkningstilvækst så meget og så hurtigt, som det ville være nødvendigt for at redde situationen. Hvad der kan ske på dette område i fremtiden, kan dog naturligvis ingen vide.

Efter denne korte oversigt over verdenssituationen, vil vi vende os mod Grønland. Hvor og hvordan står Grønland i hele det- te problem om overbefolkning.

Ser vi på den indfødte grønlandske befolkning, kan vi kon- statere, at denne i begyndelsen af 1930'erne udgjorde ca. 17.000 mennesker. Ved nyordningens begyndelse i 1950 var folketallet efter en temmelig jævn og kraftig stigning nået op på godt 22.000. Fra dette tidspunkt udbyggedes og forbedredes sundhedsvæsenet hurtigt og dødeligheden faldt som ventet brat. Siden 1954 er det især tuberkulosebekæmpelsen der har fået dødeligheden til at falde. Ved dødelighed forstår man antallet af årlige dødsfald for hver 1.000 indbyggere. Denne var i 1950 omkring 25 men var i 1958 kun ca. 11. - Fødselshyppigheden, hvorved man forstår det antal børn der fødes årligt for hver 1.000 indbyggere, er samtidig, det vil sige fra 1950 til 58, steget fra et par og fyrrer til over 50. Fødselsoverskudet eller befolkningstilvæksten er forskellen mellem fødte og døde i løbet af et år, ligeledes beregnet for hver 1.000 indbyggere, og dette fødselsoverskud er gennem den sidste halve snes år vokset fra ca. 15 til lige ved

40 i 1958. Det vil med andre ord sige, at den grønlandske befolkning vokser med ca. 4 procent om året, hvilket giver 100 procent, eller altså en fordobling på 25 år. Men dertil kommer for det første, at befolkningstilvæksten sikkert vil tiltage endnu noget i de kommende år, og for det andet, og det er vigtigt, må man huske, at alle disse børn der bliver født i denne periode, og som vil blive født i de kommende år, vil vokse op og selv få en masse børn, således at den absolutte tilvækst, d.v.s., det antal mennesker der vil blive flere for hvert år, vil blive større og større. Vi må derfor sikkert regne med, at en fordobling af den grønlandske befolkning ikke vil tage 25 år, men kun 20 og måske endda mindre. Dette er som sagt en befolkningstilvækst, der er uden sidestykke i den øvrige verden.

Hvis Grønland var overladt til sig selv, ville resultatet af denne overvældende vækst af befolkningen hurtigt blive katastrofalt og enhver tale om en forbedring af menneskenes levefod ville brat forstumme. Da landets naturlige og lettilgængelige rigdomskilder er små, ville levefoden falde indtil der døde så mange mennesker hvert år, at befolkningstallet holdt sig nede på det antal, som landet kunne ernære uden hjælpemidler udefra, og en ny ligevægtstilstand ville indtræde på et lavt niveau, formodentlig helt nede på stenalderstadiet.

Nu er Grønland jo imidlertid ikke overladt til sig selv, og vil heller aldrig blive det. Siden Hans Egedes dage, men naturligvis især efter afslutningen af den anden verdenskrig, er vesteuropæisk arbejdskraft og erfaring, europæisk kapital og europæisk materialer blevet bragt til Grønland i en stadig østigende strøm. Det har derved været muligt på en langt mere rationel måde end tidligere at udnytte landets naturlige rigdomme og derved at ernære en voksende befolkning, og give dem bedre materielle vilkår end de havde tidligere. Det var dette, der var målet for de planer, der blev lagt af Grønlandskommissionen og som siden i store træk er blevet fulgt. Enhver, der vil gøre sig den ulejlighed at træde tre skridt tilbage og betragte resultatet, sådan som det foreligger idag, vil indrømme at der er nået meget og sikkert mere end man havde turdet håbe.

I den tid der er gået siden, er der naturligvis sket meget, som Grønlandskommissionen ikke har kunnet forudse. I ud-

viklingens løb er mange nye problemer dukket op og mange af dem er blevet løst helt eller delvist. Der er dog især eet problem, som ikke var forudset i kommissionsbetænkningen, og som ikke kan siges at være løst, hverken helt eller delvist, og det er akkurat problemet om den eksplosive vækst af den grønlandske befolkning. Denne tilvækst er nu dobbelt så stor, som den er for den øvrige verden og næsten 5 gange så stor som i Danmark. For hver 100 grønlandere er der 42 børn under 14 år, og nye børn myldrer frem i tætte rækker og geledder. Og der står vi så overfor det samme problem, som de underudviklede områder: Er den nuværende økonomiske og arbejdsmæssige indsats i Grønland tilstrækkelig, ikke alene til at sikre de kommende store generationer tilfredsstillende livsvilkår, men også til at forbedre og højne levestandarden og forøge landsdelens økonomiske bæreevne gennem større og mere rentabel produktion? Jeg er ikke økonom og skal ikke gå nærmere ind på dette spørgsmål, som vil blive behandlet af een af de kommende foredragsholdere, men så vidt jeg har forstået må man helt afgjort regne med, at de investeringer, der skal til for ikke blot at følge med, men for også at gå fremad, langt overstiger hvad der for øjeblikket er til rådighed og at de i virkeligheden er af en størrelse, som vistnok kun de færreste, og heller ikke Danmarks politikere har forestillet sig. Skaffes disse midler ikke tilveje, må det forventes, at det vil gå i Grønland på samme måde, som det nu synes at gå i store dele af den øvrige verden, man kan ikke følge med og tilstandene bliver dårligere i stedet for bedre.

Hvis det lykkes at overbevise de rette vedkommende om situationens alvor og dermed at skaffe de nødvendige større og også sikrere bevillinger efter en fremtidsplan, som bygger på vor nuværende viden om udviklingen og befolkningstilvæksten og mulighederne i Grønland, kommer så spørgsmålet om, hvorvidt der er tilstrækkelige naturbetingede rigdomme i og ved Grønland til at ernære den voksende befolkning og om denne befolkning vil være i stand til at udnytte disse rigdomme effektivt, hvis de nødvendige hjælpemidler bliver stillet til rådighed. Een ting synes dog på forhånd givet. Hvis Grønlands befolkning venter at livsvilkårene og mulighederne skal bringes blot nogenlunde op

på siden af, hvad der er tilfældet i Danmark, kan den ikke samtidig forlange, at blive boende spredt på mere end 150 småpladser langs en kyst, der er mere end 2.000 km lang. Man kan ikke lave fabriksanlæg, havne, kraftværker, veje, skoler, læreanstalter og alt hvad der hører til en moderne civilisation med høj levestandard, for 100 mennesker på et udsted, ja, ikke engang for 1.000. Før alle disse drømme kan blive til virkelighed, må befolkningen flytte sammen i byer af en rimelig størrelse, og der må derfor skabes betingelser for, at en sådan sammenflytning kan finde sted. Men når disse betingelser er tilstede d.v.s. når der er erhvervsanlæg og boliger, skoler o.s.v. på de egnede pladser, må befolkningen til gengæld også være villig til at flytte. Det ser ud til, at det hidtil har knebet meget med at få folk til at forstå dette, selv om det skulle synes så indlysende for enhver der tænker sagen igennem, at yderligere forklaringer måtte være overflødige. At befolkningen så med tiden kan vokse så stærkt, at det kan blive nødvendigt at anlægge nye byer, er en anden sag. Disse betragtninger kan dog antagelig kun gælde fiskedistrikterne, hvor der er basis for en industri. I fangerdistrikterne må folk antagelig blive boende på fangstpladserne, hvis de da i det hele taget vil blive i distriktet, men må så til gengæld tage forholdene, som de er, og give afkald på de af civilisationens goder, som man ikke kan tilbyde dem.

Men hvad nu, hvis man ikke kan skaffe den nødvendige kapital. Ja, så må man altså enten finde sig i, at forholdene forringes eller også må man meget hurtigt bringe fødselsoverskuddet ned til en brøkdel af, hvad det er idag. Kan man det? Personligt tror jeg ikke på det, men jeg skal nævne, hvilke muligheder der foreligger.

Det første der falder een ind, er fødselskontrol. Det er vel efterhånden gået op for de fleste, at det faktisk er muligt i vidtgående grad selv at bestemme, hvor mange børn man vil have, uden at den seksuelle aktivitet derfor behøver at nedsættes. De forskellige metoder der i øjeblikket er til rådighed er i store træk gennemgået i den lille tryksag "Sexualvejledning", som er udsendt af kulturrådet. Det der er fælles for disse forskel-

lige metoder er, at de skal udøves af den enkelte år ud og år ind en stor del af livet igennem. Og hvis det skal have den ønskede indflydelse på fødselsoverskudet, må hele befolkningen deltage. Dette er meget store krav at stille og ganske sikkert større end man kan gøre sig håb om at få opfyldt. Det vil kræve en betydelig og varig interesse hos den enkelte for hele overbefolkningsproblemet og denne interesse findes idag overhovedet ikke i den grønlandske befolkning. Der har været gjort visse forsøg med det, men disse forsøg er faldet aldeles negativt ud. Den kendsgerning, at over en fjerdedel af alle børn i Grønland fødes udenfor ægteskab, til trods for at dette dog vel endnu ikke anses for normalt eller ønskeligt, tyder heller ikke på at svangerskabsforebyggelse er nogen farbar vej. Befolkningen kan måske lære det i løbet af mange år eller der kan engang blive opfundet bedre og mere egnede midler, men hvis det skulle blive nødvendigt at nedbringe fødselshyppigheden i Grønland på drastisk vis af hensyn til landsdelens økonomi, så må det ske hurtigt.

En anden udvej, som visse lande f. eks. Japan har grebet til, fordi problemet har været særligt påtrængende er svangerskabsafbrydelse i stor stil. Det vil sige, at enhver kvinde som konstaterer, at hun er blevet gravid og som ikke ønsker at føde det ventede barn, kan henvende sig på en statsklinik og få sit svangerskab afbrudt uden videre formaliteter, blot hun kommer tilstrækkelig tidligt. En sådan fremgangsmåde har imidlertid aldrig tidligere været anvendt i Danmark og er iøvrigt i modstrid med den for tiden gældende lovgivning. Det er derfor tvivlsomt om noget sådant ville kunne indføres i Grønland og vel iøvrigt også et spørgsmål om den grønlandske befolkning vil være interesseret i at benytte sig af en sådan mulighed.

Endelig er der endnu en mulighed for at nedbringe om ikke fødselsoverskudet, så dog befolkningstilvæksten, nemlig udvandring. På Færøerne har befolkningstallet været holdt nede i adskillige år, fordi mange færinger har forladt øerne og har slået sig ned andre steder, især i Danmark. I Holland, som er stærkt overbefolket, har staten i mange år ligefrem præmieret folk for at forlade landet. For Grønlands vedkommende ville noget sådant dog sikkert støde på meget betydelige vanskelig-

heder. For det første synes det som om netop den grønlandske befolkning føler sig meget stærkt bundet til Grønlands natur og grønlandske livsvaner, og for det andet er det nødvendigt at kunne et andet sprog, hvis man vil udvandre og endelig må man kunne et fag, som man klare sig med i det fremmede land, man må med andre ord have en uddannelse. Om mulighederne for at specialuddanne grønlænderne i stor stil, synes ikke i øjeblikket at være til stede.

Det ser altså ud til, at vi bliver nødt til at indstille os på, at vi om mindre end tyve år vil have en dobbelt så stor befolkning som vi har i dag. Formålet med den kommende tids foredragsaktivitet i radioen og det afsluttende radioforum og formålet med det grønlandsudvalg eller målsætningsudvalg eller hvad det nu hedder, som skal nedsættes i København, må da bl.a. blive at gøre det klart, hvad man skal foretage sig med denne vældige befolkningstilvækst de kommende år. Vil man, den enorme vækst af befolkningen taget i betragtning, stille de hjælpemidler til rådighed, som er indlysende nødvendige for at Grønland kan komme over det døde punkt, følge med, udvikle sig og blive økonomisk livskraftigt og vil den grønlandske befolkning på sin side være klar til at præstere den arbejdsindsats, som kræves for at udnytte de nye muligheder og vil den indstille sig på at flytte sammen i byer, så snart udviklingen gør det muligt, og nødvendigt? Eller hvis man ikke vil eller ikke kan stille de nødvendige hjælpemidler til rådighed eller hvis befolkningen nægter at flytte sammen i moderne samfund, vil man da søge at nedbringe fødselsoverskudet og vil Grønlands befolkning medvirke hertil, eller vil man i blind skæbnetro fra begge sider blot affinde sig med at hele den udvikling der er sat i gang, går i stå eller mere sandsynligt begynder at glide baglæns med alle de sørgelige følger dette snart ville få for befolkningens materielle vilkår.

Ja, dette er blot nogle af de mange spørgsmålstejn, som dukker op bag ved målsætningsdiskussionens overskrifter.